

Çukurova

ADANA HALKEVİ KÜLTÜR DERGİSİ

CİLT : 1

(E K İ M 1946)

Sayı : 3

Çumhurbaşkanımız İNÖNÜ

Adanayı ziyaretlerinde şehirde tetkikler yapmak üzere Halkevinden çıkarlarken

Dili Belâsı

Gurbet garibe zor gelir
Yolu belâsı
Esin silâda kor gelir
Il'î belâsı.‡

Deli çaylar coşkun akar
Gelir taştan taşa çarpar,
Biri önüne bend yapar
Seli belâsı.

Ağıda benzer ötüşü
Başını alıp gidişi
Bülbülün feryad edişi
Gülü belâsı

«Hak!» diyen ağzı kaparlar
Akçalı eli öperler.
Tanrıya niçin taparlar?
Kulu belâsı.

Her dardını bile bile
Gönül vurulur güzele
Onun da çektiği çile
Dili belâsı

Mustafa Arif Arık

KORİKOS

Secdeye kapanmış mabetler;
El açmış Tanrıya her sütun
Saraylar, bir korku halinde
Koynuna yığılmış sükûtun.

Kaç zafer destanı yazılı.
Çağlara eğilmiş kaleler.
Taş olmuş her savaş sonunda
Kılıçlar, mızraklar, yeşeler...

Çatlamış dudağı kemerin
Çeşneler bir serap enkazı;
Düşünce ayaklar altına,
Sırrını unutmuş her yazı.

Gemiler dönmemiş bir daha;
Tarihe yol vermiş fenerler...
Bir mezar bırakmış yerine
Asırlık bilgiler, hünerler...

Sularda hâlâ kızkalesi
Bekliyor tasalı tasalı:
Kılıçtan kurtulan dalgalar
Söylüyor gördüğü masalı..

Hüseyin KALABA

BU SAYIDA

Bedri Görgün : Verem Savaş Derneği
Nihal Sanlı : Günün mimarisinde
Ömer Erdoğan : Teselli «Şiir»
Hamid S. Asyalı : Şikâyet «Şiir»
Lütfü Ayda : Kitaplar âleminde
Cengiz Turhan : Kızıma «Nesir»
Zeynel Besim Sun : Ocaklı Görüşüyle
Enver Binokey : 26 Eylül

Selâmi Asyalı : Kimdir - Nedir
Necmettin Esin : Otuz Yıl «Şiir»
Orhan Remzi Yüregir : Şiir ve Müzik
Nâzım Tarhan : Macarların T. Hatıra.
Asyalı : Cum Do. Ayı-Son söz
Arif Nihat Asya : Renkler
Selâmi Asyalı : Memleket Ha. «Tenkit»
Necati Ümit : Dergiler arasında

Hüseyin Kalaba, M. Arif Arık, Ali Sevin, Mahmut Kuru, M. Bekir Demirkıran, Ali Rıza Koralıtan, A. S. Yücebâş, T. Sayhan Eryalaz ve Hasan Yaşar Buluttan şiirler.

Dergideki Karikatürler Kemal ERGON tarafından çizilmiştir.

Çukurova

ADANA HALKEVİ KÜLTÜR DERGİSİ

CILT : 1

(E K İ M 1946)

Sayı : 3

Verem Savaş Derneği

Yazan : Dr. Bedri Görgün

Sermayesi halkın yüksek hamiyetine dayanan bir dernektir. Kuruluşu sevgi ve semkati bulur, çalışması düzenine girerse bir şehir, hattâ bir yurt için büyük başarılar meydana getirir.

Veremin ne amansız bir âfet olduğunu herkes bilir. Vücutun her yerinde oturan ve orasını harabeden bir hastalıktır. Verem ancak ve ancak para ile iyi olur bir zengin hastalığıdır. En çok Akciğerlerde ve en çok da fakir halkı seçtiği için yurdumuzda günden güne artmaktadır.

Fakir tabakayı korumak devlet ve cemiyetin vazifesidir. Bu tabakanın ekseriyetini işçi teşkil eder. İş verenler şimdiye kadar işçilerin vereminde hiçbir yardımda bulunmazlardı. Şimdi büyük ve devamlı iş yerlerinde çalışan her amelenin hastalık ve kazası, bilhassa veremin tedavisini bir kanunla patronlara yüklemiştir. Küçük işçi, gündelik amele, kısa süren iş yerlerinde çalışan amele ancak Devlet Dispanserleri ve Memleket hastanelerinden faydalanırlar. Hasta ve hastalık çok olduğu için bu teşekküller ihtiyaca kâfi gelmiyor.

Şimdi Adanada bunlara eklenen bir (Verem Savaş Derneği) kurulmuştur. Bu dernek zengin, fakir, memur, işçi, esnaf her sınıf halkı hiç bir menfaat gözetmeksizin zayıf vereme karşı koruyacak, veremli ise onu tedavi edecek, teşkilâtini genişleterek (Sanatoryum ve prevantoryum) lar açacaktır. Bu derneğin yaşaması için iş başına geçmiş olan idarecilerin ideal ve büyük birer ferağat sahibi olmaları lâzımdır. Zira onlar ücretsiz olarak bu işe girdiklerini bilecek ve en büyük vatan vazifesinin başına geçtiklerini müdrik olacaklardır. Hastalıktan kurtulan veya korunan her yurttaş bu millet ve bu güzel yurt için en büyük bir kazançtır. Bizde parasız halk için, zavallı ve fakir insanlar için ideal ve ferağatla çalışacak insan ender görülür. Eğer bu idealle çalışacaklar varsa iş başına geçsinler : Türk milleti kendi menfaati, kendi sağlığı için hiç bir fedakârlıktan kaçınmaz.

Her vatandaş bu kuruma küçük bir yardımda bulunmakla hem bir yurt vazifesini öder, hem de sırası gelince onun nimetlerinden faydalanır. Hamiyetli yurttaşların vereceği para ile Verem Savaş Derneği güzel bir Dispanser, sanatoryum ve prevantoryum açacaktır. Orada herkes en emin ve mütebassis ellerde muayene, en fenni metod ve labratuvarlarda tahlil ve röntgenden geçecektir. Bunun karşılığında Dernek bir kuruş bile almayacaktır.

Verem Savaş Derneği sempati bulup genişledikçe işçi topluluklarını, İlk okul, Orta okul, Lise ve diğer okullar öğrencilerini, fabrika işçilerini isteyen herkesi sıra ile zayıf ise sağlam dahi olsa röntgenden geçirecek gerekirse filimlerini alacaktır. Böyle sıkı araştırmalar gizli ve henüz yeni başlamış veremleri meydana çıkarır. Harp sıralarında İsviçrede Veremin çok arttığı % 3 den % 33 e kadar yükseldiği bu metodla meydana çıkmıştır.

Bugün içimizde sağlam diye dolaşan, senelerce dairelerde vazife görmüş veremliler vardır. Bunlara hiç bir teşekkül yardım yapmıyor. Bunlar hasta haliyle çalışarak çoluk çocuğunu beslemek zorunda kalıyor. Kan kusup, balgam çıkardığı için etrafa verem mikrobu saçarak aramızda yaşıyorlar.

İşte Verem Savaş derneği halkın kurduğu, halkın yaşatacağı bir dernek olacağı için bütün bunlara el uzatacak, iyileşmelerine, çocuklarını korunmasına, gelirleriyle onların geçinmesine yardım edecektir.

Adananın gönlü gani, hamiyetli, yurt ve insanlığı sever bütün zenginlerini şimdiden bu hayırlı derneğe yardıma davet ediyorum.

GÜNÜN MİMARİSİNDE İÇTİMAİ TARAF

Yazan : Y. Mimar NİHAL SANLI

XIX cu asrın başlangıcına kadar, Mimari : geçirdiği istihale ve tahavvüllerinde, asırların muhafazakâr ve Aristokratik haletirubiyesini bariz surette inikâs ettirir.

Bu devirler içindeki misaller bize Devlet veya hut da büyük servet sahiplerinin haşmeli ve debdebesi ile mütenasiben tezahür ve inkişaf eder.

Mevzu, saraylar, belediye binaları, katedral ve ibadete tahsis olunmuş dini mevzudaki binalar, zafer takları ve bu kabil resmî binalarla, derebeylik ve şövalyelik devirlerin mahsulü Şato, Kule, Bey ve Ağalara mahsus Konak ve Yahlar, Köşkler gibi muayyen zümrelerin refah ve gösteri hislerine tekabül eden yapılarıdır.

Ancak bu tarz bir mütalâa ile XIX uncu asır başlangıcına kadar Burjuvanya ve fakir tabakanın kendine mahsus bir sivil mimarisiyoktur mütalâasına varamıyacağız.

Çünkü : Mahalli imkân ve amillerin iklimin ve malzemenin doğurduğu karakteristiğe, en basit kasaba evlerinde bile rastlamaktayız.

Ancak asırların içtimai zaruret ve icaplarını, medenî yaşama şartlarını bünyesinde ihtiva eden mesken tipi gene mevzu bahis tabakanın bir sınıfına veyahut da asgari haddine tekabül etmekte, geriye kalan ekseriyet de gayri sıhhi ve ihtiyacı karşılayamıyan evlerde, mezbeleliklerde yaşamak zorunda kalmaktadır.

Halbuki, Modern - Mimarinin, daha doğru olarak Günün Mimarisinin en içtimai tarafı gayesinin cemiyete ve umuma mahsus oluşu her sınıfa tekabül edişi ve bilhassa kazancı sabit olan işçi, amele ve Devlet memurlarında müsavi hakların mütalâa edilişi şayanı dikkat ve en insani taraftır.

Bütün mesele işi basitleştirmek normallara ve en iktisadi ölçülere sokabilmektir. Çap ne olursa olsun mesele insani zaruretleri mikyas değişik olmak üzere temin edebilmektedir. Şu halde aile hayatını gayet iyi tanımak, hıfzıssıhaya sahip olmak ve aynı zamanda bütün bu imkânlar içinde mimarinin sanat tarafını tahakkuk ettirebilmek, çareleri, tabii ki ucuzluk meselesi gene en başta bulundurmak şartı ile.

Yukarda saydığımız evsafa evi, plân karakteristiğini bulmak, mimarinin şehircilikle olan muna-

sebetlerini tanzimle, aynı zamanda umumi eğlence ve gezi yerlerini mesken adaları ile mütalâa etmek ve faydalanmayı mütevaziyen taksim etmek zaruretleri....

XVIII. ci asrın ikinci yarısında doğup XIX. cu asrın başında bütün Avrupayı altüst eden, Fransa ihtilâli, demokrasi fikrini doğurup, hürriyet hakkının tanınması ve insanların müsavi doğup hayat şartlarının da idrâk edilişi, mimaride de kuvvetle akisler gösterdi. Mesele içtimai inkişaf ve kendini maddede, inşa usullerinde ve mimari esaslar üzerinde gösterecek kadar, insani zaruretleri tamamen tanımayı hissettirecek kadar kuvvetli idi.

XX. nci asır medeniyetinin ve sosyal hayattaki, tekâmülü icabettiren fabrika sanayii ve fabrikasyon ortaya yepyeni meseleler çıkardı.

Makine sanayii çalışmayı kolaylaştırmak ve istihlâki son haddine çıkarmak gayesini esas kabul ettiğinden, yaşama ve şartlarını tahavüle ve eski esasları dumura uğrattı.

Yepyeni bir sınıf ve mensupları şehirlerin büyük bir kısmını teşkil eden bir amele, işçi, ustabaşı, teknisyen sınıfı teessüs etti.

Ve bu sınıf bir kuvvet, içtimai bir varlık şek-

TEMENNİ

Sen bir mektup bekliyedür yardan
Bahar gellivermeli.
Yeşerivermeli çimler,
Yer çıkıvermeli karşı yollardan,

Bir masal avutuvermeli
İstirap çeken ruhumu.
Bir ninni uyutuvermeli
Ve sen unutuvermelisin
"Garip kişi" olduğunu.

Gözyaşlarında parlayıvermeli
Bir sevincin tebessümü ansızın.
Ve o anda duymalısın sesini
Sevdiğim kızın.

Ömer Erdoğan

linde kendini idrâk edince haykırmak cesaretini buldu, haklarını istedi. hem hepsini...

Binnetice yeni yeni ihtiyaç ve zaruretlerin en başında mesken meselesi geliyordu. Gerek devlet ve gerekse hususî fabrika sahipleri kapitalistler başlangıçta işi basit zannettiler veyahut da bu sureti hal işlerine geldiğinden, buhranı önlemek için şartları tam karşılayıp karşılamıyacağını düşünmeden, binlerce küçük ve kullanışsız ev ve baraka inşa ettiler ve bu durum bir müddet için işçi ve ameleiy tatmin etti.

Ancak işçi çalışma şeklinin zorluk ve bünyesinde yaptığı yorgunluk haddini müdrik olunca, (Bilhassa kimya sanayii ve maden ameleisi gibi şartları ağır olanlar) rollerinin ve fedakârlıklarının ehemmiyeti ile mütenasiben şartlar koşular ve bu mevzuda zaman zaman grevler ve bazen üzerinde devletin bile ehemmiyetle durmasını zaruri kılan hadiseler zuhur etti.

Binnetice eski ve köhne Avrupada büyük ölçüde bir mesken buhranı başgösterdi, hem de zaman zaman cemiyetin bünyesini sarsacak ve devlet iktidarını zehirliyecek kadar kuvvetli aksülameller kendini gösterdi.

Şimdi mesele bu müşkülü halletmek buhranı önlemek hem de hava ve güneşi bol en sıhhi ve içtimai ölçüde mesken adalarını ve mesken mahallelerini kurmak icabediyordu.

Mesele bu kadarla halledilmiş olamıyor, işi şehircilik ile beraber mütalaa etmek ve şehircilikte yepyeni ilmi ve bedii esaslara müstenit bir inkılâp icabediyordu.

Eski şehirlerin bu yüzden bazan tanzim ve tevsiî yerini şehrin yanına inkişafı boş ve yeni arazide yapmak icabetti ve bu sureti hal en iyi neticeler verdi.

Bu yüzden ki Mimarinin ve bu mesleğe intisap etmiş olanların rol ve mükellefiyetleri bu ağır şartlar içinde dünya çapında bir hususiyet arzetti. Bu arada başlıca manilerden biri de iktisadi amiller, dünya iktisadiyatına dayanan para zaruretleri idi. Arsa ve inşa fiatları ve bu fiatların bazan fabiî hadlerde oluşu sermayedarların şahsî kazanç hadlerinde gösterdikleri dikkat, bu kalkınmada belli başlı maniler oldu. Halbuki amele ve işçi yorgunluğunu gidecek sıhhi şartları bulmadığı takdirde netice kapasite ve iş randımanına müessir olacağından Devlet ve Kapitalist yavaş yavaş işin ruhunu kavradı ve daha insafı oldu.

Diğer taraftan da yaşama ananesinde ve itiyatlardaki tahavvül, mesken programının tenakus ve tevazuu, lalanın, dadının hattâ hizmetçinin ender mütalâalardan oluşu, eski kırk odalı konaklar, devâsa binalar inşaatını biraz zenginler için bile müşkil kıldı.

Artık kullanışlı daha samimi, evler istemekte apartman ve bekâr evleri, meselesi mimaride yeni bir mevzu olarak halledilmeli idi. Umumi eğlence ve kültürel binalar; meselâ tiyatro, sinema, müzikhol

ŞİKÂYET

Seni arıyorum kıyı bucak
Seni arıyorum Tanrım.
Hüriyeti alkışlıyan
Nasırlı ellerde
Seni duyarım..

Şu sararıp dökülen yaprak
Ömrümü sürükler caddelerde.
Adınla başlarım
Ekmek kavgasına.

Talih kuşu kısmetimi
Emrinle takar gagasına.
Başımı unuttur
Ayaklarıma uyarım.

Besmelesiz doğar güneş
İzinsiz yanar ufuk.
Nefsim demir kundakta çocuk
Seni arıyorum kıyı bucak
Seni arıyorum Tanrım.

Hamid Salih Asyali

ve sayfiye otelleri, kaplıcalar, otel ve pansiyon binaları ve her devirden fazla inşa olunan millet hastane ve dispanserleri inşa olundu ve hergün yeniden inşa olunmak zaruretinde kaldı.

Bu hal müşterek teşebbüs ve kalkınmayı mucip kıldı. Hırs ve ihtikârdan azâde cemivetlerin teşekkülünü, icabettirdi. Netice olarak saydığımız bütün zaruret ve geniş mikyastaki mebani, yepyeni bir hayata tekabül edecek, inşa bilgi ve sanatının teessür ve tekâmül meselesini doğurdu.

Bu arada BETON-ARME gibi plastik imkânların en iyisini veren ve XX ci asrın materyalist zihniyetine uyan yeni bir malzemenin bulunuşu, mimaride fabrikasyonun teşekkül ve inkişafı, EEMONTABL evlerin iktisadi ve pratik oluşu inşa müddetindeki şayanı hayret farklar veriş ve bütün bunların iktisadi ve içtimai şartları bir arada tahakkuk ettirebilmesi, bugünün mimarisinin esasını, daha doğrusu içtimai tarafını teşkil ediyor.

Ancak bu maddelicik zihniyeti diğer plâstik sanatlarda olduğu gibi Mimaride de kalite tenakusu ve sanatta sathilik, tehlikesi gösterdi.

Bu mesele ayrıca üzerinde durulmağa değer ve bilhassa müstakbel sanat tahavvüllerindeki rolü bakımından şayanı ehemmiyet bir meseledir. Bu yüzden biraz mevzumuz dışına çıktığından burada mütalaa edemeyeceğiz.

KİTAPLAR ALEMİNDE

Yazan : Lütü Ayda

Kitaptan bahsedildiği zaman hatırıma ilk gelen şey, A. Frans'ın (Kraliçe Pedok'un kebabçı dükkânı) adlı romanı olmuştur. Muharrir burada kitabı, mitik ve antikiteye dayanan, felsefi ve ilmi bir belâgatle roman çerçevesine girecek tarzda canlandırmaya çalışır; ve kitabı burada olduğu gibi yükselten, ona en değerli yerini veren eser de pek azdır sanırım:

Kral sarayları gibi muazzam bir kütüphane gözünüzde canlanır. Kitaplar kemiyet bakımından olduğu kadar keyfiyet bakımından da çok ve mütevidir. Yüz yılların sırlarını sayfalarında gizliyen kitaplar, akşâçlı filozoflar gibi bu kütüphanede yerlerini almış dururlar.

Değerli okuyucularına romanın bu kısmından tercüme ettiğim bazı paragrafları aynen alacağım (1) Aşağıdaki konuşma bütün hayatını ve servetini kitaplara veren Mösyo Astarak adlı bir zatın kütüphanesinde geçer. Yanındakiler, kütüphanede yeni vazife almış biri genç diğeri yaşlı iki ilim adamıdır.

Mösyo Astrak bize :

«İşte, dedi. Üçüncü pencere ile dördüncü arasında görünen masalar dünyanın en meşhur ilim kitaplarını ihtiva ederler. Doğu memleketlerinin en esash vesikaları burada birbirine son randevülerini vermiş bulunuyorlar. Karşıda üzeri altın ve gümüş işlemeli ipek perdelerle süslü şayanıhörmet kitaplar da var. Her biri Bizans imparatorları gibi ayrı ayrı mantolarına bürünmüşlerdir. Bir kısmı da yandaki fildişi kutular içinde gizlidirler.

Sonra bir tomar papirus göstererek :

«Bunlar da Mısırdan geldiler. Şu gördüğünüz ponopolitenli Zozim'in kitabıdır. Herkes buna kaybolmuş gözile bakıyordu. Bizzat onu ben Serapis rahibinin tabutu içinde buldum.»

Parlak kâğıtlarla süslü, üzerlerinde Yunanca harfler güçlkle okunan kitapları işaret ederek :

«Bu kitaplar da şimdiye kadar hiçbir fâni tarafından bilinmeyen hayat sırlarını gizlerler. Biri Persli Sofais'a diğeri de Sent - Evaujil kilisesinin Başpapasına aittir. Bundan sonra Ravende bir mağarada bulunan ve Ptolemais Papasına ait el yazısıyla yazılan kitapları tetkik edeceğiz» dedi.)

Baştanbaşa vücudum titriyordu. Mösyo Astarak dışarı çıktığı zaman, hocam Zozim'in Papiros kitabı önüne diz çökerek bana :

— Oğlum, dedi. Dünyada en son hakikat ancak Tanrının yanında bulunur; amma şu gördüğün kitap Zozim'in kız kardeşi Teozibi için yazdığı İmut adlı kitaptır. Akılları durduracak değerde hakikatler gizliyen bu kitabı okumak ne büyük bir şeref ve ne sonsuz bir zevk sayılmaz mı? Bu işe bütün günlerimi ve gecelerimi feda etmek niyetindeyim. Şu dakikada işsizlikten, gayesiz yaşamaktan çirkin bir hayata düşen ve kendilerini sefahata alıştıran insanlara bilsen ne kadar acıyorum.

Bir Mısır papirosunun verdiği zevki insana hangi kadı verebilir? Rica ederim şu muazzam kütüphaneye bir mahalle meyhanesini, kitaplar arasında geçen hoş sohbetle bir çardak altında okşanan fahişeleri bir mukayese ediniz; o zaman hangi cihette hakiki sükûneti ve huzuru bulacağınızı anlarsınız.

Anatol Fransın yukarıda kitap hakkındaki kıymetli fikirlerini sıraladıktan sonra, biraz da kitabın taşıdığı isim ve ihtiva ettiği bilgi üzerinde duralım. Bu hususta Artür Şopenhavi «muharrirlik ve uslup» hakkındaki yazısında fikrini şöylece ihtiva eder:

«Bir mektup için adres ne demekse bir kitap içinde taşıdığı isim aynı şey olmalı; bir eser ölmemezliğe varması için o kadar fazla güzellikleri içine almalıdır ki, bunların hepsini kavrayıp takdir edecek kimse kolay kolay bulunmasın. Hülâsa Ariostun «Hilkat onu yarattı ve sonra onun döküldüğü kalıbı parçaladı» sözüne uymuş olsun, der.

Bazan da kitabın ne taşıdığı isim ve ne de ihtiva ettiği bilgi ona ölmemezlik veremez de, hakkında yapılan tenkitler onu ebediyete çıkarırlar. Bu hususta Rus Romancısı Gogul'un «Ölü ruhlar» adlı kitabı neşrettiği zaman meşhur münekkitterden Bilinski, bu romanın diğeri eserleri yanında sönük kaldığını ona gönderdiği meşhur bir mektupla şöyle ifade eder :

«Bazı kitaplar ihtiva ettikleri bilgi ile değil, haklarında yazılan yazılarla yaşarlar.»

Ekreman bu fikri destekliyerek Göte ile yaptığı konuşmalarından birinde şöyle der :

«Derler ki kitaplarında alın yazıları vardır. Bu söz onların dünyanın dört bucağına yayılışları için ne kadar doğru ise, herhangi bir kitabın yazılışı için de öyledir.»

(1) La rotissevie de la veine Pe'dauque Say. (88 - 90 - 91)

KIZIMA

Yazan : CENGİZ TURHAN

OYNA çocuğum, yıldızlı mavi göğü bir Buhara kalpağı gibi başına geymiş olan şu parlak ay, uzak ve muhayyel ümitler gibi şu ışıl ışıl titriyen yıldızlar, ve şu mavi gökte yanan parlak güneş. seni avutacak hergün çocukluğundan bir parça ayırıp bugünden daha çok uzaklara götürecek.

Oyna çocuğum, sana altın bilyalar bembeyaz mermerden, altından bebekler mi aldım! Fakir bir bebeğinden başka neyin var?!

Gül, oyna eğlen çocuğum! Bu senin en tabii hakkın. Onu hiçbir kimse elinden alamaz. Sen ki oyunun, eğlencenin çocuğusun. Bu bayramda seni bindirip senin gibi sevinierek seyrine daldığım, atlı karıncalar, renkli tayyarecikler, döner dolaplar, kayık salıncaklar, ve şu çılgın neşe, yarın senin bu çocukluk günlerinin bayram yerlerinde kalacak.

Gül, oyna eğlen çocuğum, sen ki ıstırap günlerinin neşeli çocuğusun. Gönlümün en sıkıntılı zamanlarında dahi seni, güler gördüm.

Gül, oyna eğlen çocuğum, annen ve ben senin üzerinde titrerken, sen de şımarıydın, biraz yüz bulmadın diyemiyeceğim. Böyle olsa da sen oyna ne zarar!

Gül, oyna eğlen, çocuğum, bugün cinciklerinle evcik oynuyorsun. Sağ kalırsan yarın bir yuva kuracaksın. Senin de çocukların olacak Anne olduğun gün, bir bayram yerine canın gibi seveceğin yavrularınla gidersen, neşeli neşeli gülen eğlenen çocuklarını büyük bir dikkat kesilerek seyrine daldığın gün kardeşlerini, anneni ve beni hasretle hatırlarsın elbet... Gül, oyna eğlen çocuğum!.

Kitap var ki muharririni yarı yolda bırakıp ölür. Ditap var ki muharrir onu yarı yolda bırakıp fânilere karışır. Ve yine kitap var ki henüz dünyaya sayfalarını açmadan yazanın başına belâlar açar, onu vatanından, yuvasından uzaklaştırır. Kitap var ki yıllar boyunca muharririn masasının bir köşesinde yaşar; onun ikbal devrini başka gözler görür, kazandığı şöhret başkalarının başına çelenkler örür.

Şimdiye kadar kitabın methini yapan kalemler, bundan sonra onun aleyhinde bulduklarını, tabiatın ve hayatın da bir kitabı olduğunu, dünyada en hakiki bilginin ancak hayat kitabından elde edilebileceğini, ileri sürdüklerini göreceğiz;

Andre Jid hatıralarından birinde şu satırları kaydeder :

«Durmadan kitap okuyorum. Ne diye gençken böyle çalışmadım. Amma o zaman doğrudan doğruya hayatla temas etmek ve kitapların perdesini kaldırmak istemedim de ondan» der.

Büyük İngiliz tiyatrocusu Şekspir de «Aklın emeği boşa gitti» adlı piyesinde şöyle devam eder :

«Durmadan okuyanlar, başkalarının kitaplarından gelme değersiz bir selahiyetten fazla birşey kazanmış olamazlar. Bütün zevkler boştur. En boşları da para ile kendine dert yerine kitap satın almaktır. Ve hakikatı arıyacağım diye derde katlanıp kitapların üstüne eğilmektir. «Gerçek olan şey; kitaplar içinde hakikat insanın gözüne kahpecesine perde çeker.»

Şair Mithat Cemal Kuntay «Kitap ve hayat» adlı son yazılarından birinde, kitabın hasta mizaçlar üzerinde doğurduğu menfi tesirlerden bahsederken şu fikirleri ileri sürer :

«Kitabın hayata ne kadar musallat olduğunu görmek için, yalnız romanlardan çıkan sokak katillerine bakmak yetmez; Felsefe kitaplarından çıkan delilere, tarih kitaplarından çıkan kahramanlara, hattâ bir manzumeden çıkan şehitlere de bakmalı. Nasıl ki Fransa ihtilâlindeki meczupların bir kısmı Russo'nun eseridir; ve nasıl ki Almanya'nın bir numaralı delisi de Niçenin ve Gobinonun eseridir.» der.

(Devamı 16. ncı Sahifede)

OCAKLI GÖRÜŞÜYLE

Yazan : Zeynel Besim Sun

Bilgiç ve bilgin görünme merakı içinde çalkalanan âlemden ayrılarak yığınlara inmek, pek çoklarına katlanılması hoş olmıyan, hattâ yüksek şahsiyeti düşüren bir fedakârlık gibi görünürse şaşmamalı. Halbuki bizim dâvamız, Türkiyenin ve Türk gençliğinin ana dâvası köy ve köycülük dâvası değil midir? Kim kime neyi anlatıyor? Memleket nüfusunun yüzde beşini zor bulan aydın zümrenin birbirlerinden öğrenecek nesi vardır? Yirmi küsur senedenberi bilgilerimizi birbirimize tekrarladık, durduk; halk dediğimiz asıl irşada muhtaç yığınlar da bizi Çince dinler gibi dinledi.

Halkevlerimizin yıllık raporlarında klişeleşen cümle şudur : Bir yıl içinde 14 köy gezisi yapılmış, köylülerimize ilaç dağıtılmıştır. Peki; sonra ne olmuştur? Köye bir ağaç mı dikilmiştir, köylünün yaşama şartlarından, eh o yaşama şartlarından binde biri mi değiştirilmiştir, köylünün bilgisine bilgimi katılmıştır? Bunların hiç birisi olmamıştır amma rapor ittifakla kabul ve idare heyetine teşekkür olunmuştur. Takdir buyurursunuz ki köycülük ve, geniş ifadesile halkçılık bu değildir. Halkevleri kendi bölgelerini parsellere ayırarak programlı bir çalışma sistemi içinde köylüye evvelâ yüz yıkamasını, en az haftada iki defa tıraş olmasını, bir tarafı kesilince örümcek ağı yapıştırmamasını, yüz çarpılmasının üfûrükle iyi olamayacağını ve - ayıp değildir söylemesi - Aptesânenin ne olduğunu öğreteceklerdi. Bizde köylü müspet ilimle hâlâ alay ediyorsa kabahat kimin?

Üç el çantası!, birisi asıl makine, birisi hoparlör, birisi doldurulmuş elektrik! Fianı geçen ayki para ile 1500, şimdiki para ile 2000 lira. sesli sinema makinesil. Bu, yeni bir icad değil kil. Yillardanberi var. Evet; var amma hiç bir halkevimizde yok! (Bir medeni adamın yirmi dört saati) isimli filmin özeti: Sabah kalkınca ne yapılır, yemek nasıl yenir, evde karı koca, anne çocuk, kardeş akraba muşaretleri, temizlik mefhumul. Çantalar otomobile; köy gezisil. Göze ve kulağa hitaplı. Azınlık okulları bu güzel makinelerden ne büyük faydalar sağlamışlar? Ben okullara karışmak istemem; fakat Halkevlerimizin dikkatini çekmeği bir borç biliyorum.

Bu memleketin temeli köy mü? Bu gerçekte mutabık mıyız? O halde yayında, propağandada, çalışmada esas budur. Aydın zümre eğilerek elini uzatmaz da yığınların elinden tutmazsa halkı kim kaldıracak? Halkevlerimiz Bürokrat zihniyetten yüz-

de yüz uzaklaşarak dâvayı ele almazlarsa güzel, fakat boş birer bina olmaktan kurtulamazlar.

Bizim nesli Türk ocakları yetiştirdi; onun için hükümlerimiz kesin, sözlerimiz serttir; kusura bakılmasın.

On dokuzuncu yüzyılda doğup Yirminci yüzyıla ayak uyduran KELOĞLAN Başyazarı Zeynel Besim SUN'un Keli'ne dair atasözleri

Keloğlanın kazancı başının ziftine yetmez
Kel başın tıraşından ne olacak
Kel başa şimşir tarak
Kel dövünür, uyuz sürtünür.
Kelin aybını takke örter
Kelin mecali olsa kendi başını kaşır.
Kel yanında kabak anılmaz
Kele köseden imdat umulur mu?
Kele tırnak vermek olmaz

Yazan : Enver Binokay

Halkevi Idare Müdürü

Sayın Yurttaşlarım;

26 Eylül 1946... Türk Dil Kurultayının Dolmabahçe Sarayında toplanmasının 14. ncü Yıldönümü..

Dil Bayramı hepimize kutlu olsun!

Devrimler içinde en büyük devrimimiz... Bize, dilimize benlik veren devrim, Dil devrimidir.

Dil devriminden gaye, dilimizi millileştirmektir.

Millî dil, o dili konuşanlar için mukaddestir. Millî dil ana dilidir. Herkes anadilini sever ve sevmelidir. Ana dilini sevmiyen insan, kendi benliğini sevmiyen, kendinin ne olduğunu bilmiyen insan demektir.

İnsanın ta küçüklüğündenberi evvelâ annesinin şefkat ve sevgi duygularına dilmaç olan, sonra hayata dair aldığı bütün bilgilerini öğreten ana dil olduğundan, bağlılık ve sevgi pek tabiidir.

Türklerde millî dile bağlılık başka uluslardan daha ziyadedir. Buna delil olarak yüzyıllardanberi her şeylerini kaybetmiş olan Altay Türklerinin bugüne kadar millî dillerini saklamış olduklarını göstermek kâfidir.

Dil devriminin gerçek anlamını belirtebilmek için evvelâ dilimizin tarihini inceliyelim :

Türkler, Orta Asyada yaşadıkları zamanki iki medeniyetin etkisi altında bulunuyorlardı : Doğuda Çin medeniyeti... Batıda İran medeniyeti...

Orta Asya Türklerinin hanları ve hakanları kendilerini büyük gördüklerinden, Çinlilerden kibirli ve azametli gösterecek adlar ve

soyadları almışlar, idare kuruluşlarında komşu uluslara benzemek istediklerinden Çince ve Acemce devlet idaresine ve memuriyetlere dair rütbeler vermişler, lakaplar takmışlar, terimler kullanmışlardır.

Bu böyle iken küçük bir topluluk dışında, millî şuur sahibi millî benliğine hâkim Türk kabi'eleri yabancı dillerden almış bu adları, bu lakapları, bu terimleri benimsemediler, hazmedemediler. Yabancı kelimeleri her zaman yabancı gördüler. Türk dilinin sağlam kalıbını, şeklini, zenginliğini, ahengi ni ve ruhunu bozmadılar.

Sonraları Türkler Batıya doğru göç ettiler. Yeni geldikleri yerler eski bir medeniyetin bulunduğu alanlardı. Yerleştikleri alanın medeniyeti Türklerin göçebe hayatı üzerine önemli etkiler yaparak Selçuk, Timür ve Osmanlı hanedanı devrinde pek çok Türk bilginleri Türk edip ve şairleri yetiştirdi. Bunlar o zamanın Acem ve Arap bilim ustaları ile (üstatları ile) boy ölçüştüler.

Başlangıçta Osmanlı tarihçileri ve şairleri Atalarından kalan dilin temizliğini, özelliğini bir zaman için korudular. Sonraları Osmanlı aydınları Arapın bilgi dilinde kullanılan terimleri, Acem edebiyatında sadece gösterişi olan yaldızlı parlak kelimeleri, -iğreti birleştirmeleri Türkçe yazılarda kullandılar. Bu suretle Acemleşmiş (şairler, Araplaşmış mollalar Türk dilini değiştirdiler. Bozdular. Hattâ daha ileri giderek gündelik konuşma dilini de böylece konuşmağa başladılar. Bu, millî dile karşı işlen-

miş suçların en büyüğüdür. Bunun sonucu olarak zamanla, öz Türk dili aydın Türkler için yabancı bir dil oldu. Eski, canlı ve millî dil köylüler tarafından kullanıldı. Şehirli (Kaba dil «!» diye alay etti.

19. ncü yüz yılda batı medeniyeti doğu medeniyetine etkisini göstermeye başladı. Bu etki sonunda Türkler, Fransız kültür ve diline doğru gittiler. Bu suretle Arap ve Acem etkisi altında bulunan Türk dili, bir de Fransız kültürü boyunduruğu altına girerek, Türk dilinin orijinalligi, benliği, egemenliği bütün bütün tehlike altına girdi. Günaydın yerine Bonjour; Tüneydün yerine Bonsuvar; seviyorum yerine Jövuzem ve buna benzer kelimeler o zamanın armağanıdır.

Bunun üzerine ulusçu Türkler, faaliyete geçerek ilk Türkçülük hareketi başladı: «O Acem, bu Çerkes ya ben neyim? Ben de Türküm» diyen Necip Asım, fikir Türkçülüğü ile işe başlamıştır. Meşrutiyetten önce ve sonra bir takım şairler, ressamlar, mimarlar, Türkocakları Türkün geçmişini geleceğini ve bu gününü incelediler, yazdılar yazdılar.

Mehmet Emin Yurdakul, «Ben bir Türküm, dinim, cinsim uludur.» şiirile, Ziya Gökalp «Türkçülüğün esasları» kitabı ile kültür bakımından her alanda Türkçülüğü sistemli ve programlı bir şekilde tesbit ettiler.

(Sonu Kapakta)

(1) Bu Hitabe 26 Eylül 1946 Dil Bayramında Halkevi Bahçesinde söylenmiştir.

KİMDİR NEDİR ?

HANDAN

Hazırlayan : Selâmi ASYALI

Dağa sekiz aylık iken babası ölen Handana Amcası Refik Cemal Bey babalık yapmakta ve Handanı kızınıymış gibi sevmektedir. Pek güzel olmanın bu kız, derin bir hassasiyete ve her şeyi öğrenmek isteyen bir ihtirasa sahip kudretli ve füsunküdür. Refik Cemal Bey Handanın zekâna, kudretine mesturdu. Ona hususi hocalar tutmuştu. Hocalarının içinden ateşli heyecanlı ve büyük bir maksat peşinde koşan Nazım Bey, Handana aşkıdır. Eşi olmasını teklif eder. Handan da onu beğenmektedir. Fakat Nazımın bu teklifinin aşkından değil de deha ziyade büyük maksadına eş olacağını düşünerek yapılmış bildiği için büyük bir teessür duymaktadır. İşte Nazımın bunun için reddeder.

Her nedense bu hassas, içli ve maddiyattan nefret eden Handan iriyarı sakallı ve çok zengin bir adam olan Hüsnü Paşayla evlenir.

Hassas bir kızın böyle maddî bir erkekle evlenmesi herkesi hayrete düşürür.

Bu sırada teklif edilen Nazım Bey hapisneden Handana yazdığı iki mektubu müteakip intihar ediyor. Bu olay, zaten halkın Hüsnü Paşaya duyduğu nefreti bir kat daha arttırıyor.

Handan Hüsnü Paşayla Avrupadır. Bu sırada Refik Cemal Bey de Londra gebhenderliğile Avrupa Nerimanla evli olarak gelir. Ve Neriman Handanla burada tanışır Handanın hayranı olur. Nerimanın burada iki çocuğu olur. Erkeğin adını Handan Nazım, Kızın adını da annesi Handan koyar.

Refik Cemal evlâdı gibi büyüttüğü bir kıza ve Handan da bir ağabey bir baba gibi bildiği Refik Cemale nasıl bir aşk besliyebilirdi?

Fakat kaderin ne sakladığı önceden anlaşılmıyor. İnsan hiç düşünmediği yahut omadığı bir şeyle burun buruna gelince nasıl şaşırır ve kurtulmaya imkân bulamazsa Handan da iradesine gem vuran bu affedilmez aşktan kurtulamaz. Refik Cemal de aynı korkunç akıbetin kurbanı ve esiridir.

Her ikisinin de bilinci altında saklı kalan bu aşk Handanı ezen ıstırahin hummasını tedavi altına patlak veriyor. Alabildiğine hassas ve madd-

- Devamı 16. nci Sahifede -

ÇOCUK

Gözleri bir rüya-peşinde kalan,
Ruhun dünyasında doğan bu cocuğu;
Bir sesin bir sesin çayınaydı...

Geceler, gündüzler akıp giderken,
Hayattı bu fânide, oldu bir diken,
Yaşamak yaşamak onun yanıydı...

Ali Sevin

SEVİNÇ

Gözlerde ümit şakımları var,
Dudaklarda yeselek şarkıları,
Kapılar her anıya açık
Ruh, azadetti ıstırapları.

Gökyüzünün bütün hengeli katında,
Nurlarla yıkamış gibidir kalbim.
Bu mavî semanın rengi altında
Sevinçle yaşamak ne güzel Rabbim

Mahmut KURU

BİR GÜN

Bir gün çiçeklerle gel bahçemize;
Rahunda bütün yaz hatıraları,
Geceler, aşına geceler bize
Mevzuumuz hep aşk maceraları.

Bir gün ömrü selek bitirecektir,
Unulmasalar da dostlar adını,
Bulutlar baharı getirecektir
Kuşlar kanadında her muradını.

Mustafa Bekir Demirkıran

Şeyh Sadii Şirazi'den

Çocukluğunda yumruğum kuvvetli idi. Uşakları, kendimden küçükleri incitirdim. Birgün benden kuvvetli birisinin yumruğunu yedim, bir daha zayıflara eziyet etmedim.

Sakin gaffletle uyuma ki, millet reisinin gözüne uyku haramdır. Daima halkı düşün, yollarla meggul ol. Zamana sana galip geleceğinden kork.

Garazdan hali olan nasihat, derdi gidermede ilaç gibidir.

Bir çıplak, birisinden bir akçe borç aldı. Onunla kendisine ham deriden bir giyecek yaptı. Sonra şikâyetle inliyerek «Ey uğursuz talihim, dedi, bu ham derinin içinde sıcakta piştim.»

Bu ham adam çektiği sıkıntıdan şikâyeti uzatınca zindandan birisi ona şöyle dedi : «Ey ham adam! Alıha şikret ki, Bizim gibi seni de elin ayacağın bağlı değildir.

Birisi bir imrını tama rast geldi. Onu esit sandı. Ensesine bir tokat attı. İmanı tam, darılmadıkdan başka çıkardı, ona gömleğini bağışladı.

Mütecaviz utandı : «Bana ikram değil af lâzımdır. Beni affet fena ettim.

İmanı tam : «Ne kadar teşekkür etsem azdır, dedi. Çünkü senin zannettiğin adam ben değilim.

Ebü'l'alâ el Muarri'den

Hayır işlemek sultanları eriten oruç değildir.

Dediler ki «Körlük çirkin bir manzaradır.» Ben de cevap verdim ve dedim ki «Efeodiler, sizleri görmeyişim, benim o derdimi hafifletir.

Bizler, bir şaşkınlık ve her şeye sebep arama şaşkınlığı içindeyiz.

En iyi yaşadığım, ona sahip olduğukça kolumdur.

OTUZ YIL

Bundan otuz yıl evvel bahçelerin, bağların,
Sıra sıra camlardan, yeşil yeşil doğların
Mermerden evim vardı, tam otuz yıl evvel.

Geniş omuzlarıyla bir kaleydi babam,
Ve sevinden bayıyılı, genç saçlarıyla anam,
Bir hazineydi, bütün koca dünyaya bedel.

Delten, utan, şarkılar nehir gibi akardı,
Ağrıyan şakağımlı bir hayalet okardı,
Benim de tam otuz yıl önce her şeyim vardı,
Siledi gözlerimi ipekten ince bir el.

Farksız gibidir benden çölde kalan bir yaldu,
Kuruda dudaklarını baykırı haykırı...
Dolmıyorsa içime bari gel sen beni yü...
Otuz yıl beni çağır... Ve götürmek için gel...

Bafra : Necmettin Esin

Bir Ağaç Altında

İncecik delda,
Sallanıp şakıyan kuşum;
İstersen uçabilirsin başka güzelliklere.

Gölgesinde saadet duyduğum
Bu ağaç altından ben de;
Ayrılabilirim başka yerlere.

Lâkin,
Sen yerinden kıpırdayamıyan ağaç
Sanki bizden az mı mesutsun?

Biz gitsek de
Yalnız korlar mı seni,
Başka insanlar, başka kuşlar.

Ali Rıza Koraltan

BULUTLAR

Ben sonrasızlığı düşünmeliyim yalnız
Bir de aklımda saltabaş bulutları
Bir gün kırmalıyım içimdeki putları
Ve açılmalıyım rüzgâr kadar kaygısız

Aklın almadığı bir bucaksız denize
Kabil mi bulutlar hatırlamaşın güzül
Başımızda rüzgâr gibi uçan gündüzü,
Kabil mi, ki Tanrı bağışlamasın bize!

Ben sonrasızlığı düşünmeliyim yalnız
Günü yıldızları geceyi bulutları
Ve daha bir sürü acınlık umutları
Madem gecelerle bu saat başbaşaşız.

A. S. Yücebaş

YÜYME HAVUZU

Toprak Olunca

Gönümün bir aızı inletir yakar,
Yapraklar sararıp güller solunca,
İçimden ırmaklar çağlayıp akar,
Ufka doğru giden gurbat yolunca,

Son bir defa daha görünmez misin?
Kanayan kalbime hicran dolunca,
Ağlayıp mateme bürünmez misin?
Uğrunda gençliğim toprak olunca,

T. Seyhan Eryalaz

ŞİİR ve MÜZİK

Yazan : Bettina Von Arnim

Çeviren : Orhan Remzi Yüreğir

Bettina Von Arnim 19. ncu Asır başlangıcında Alman Romantizminin değerli uzuvlarından birisidir. Bu kadın şair, bilhassa Alman halk masallarını sanatkârane bir şekilde işlemekle ve onları Alman edebiyatına sokmakla Grimm kardeşlere hayırlı bir öncü olmuştur. Sanat tarihinde Bettina Von Arnim'in diğer bir hususiyetli daha vardır ki, o da büyük bestekâr, büyük insan Beethoven'ın sayısı pek az yakın arkadaşlarından birisi olmasıdır. Dahî Beethoven hayatında ancak üç kişiyi candan dost olarak görmüştü: Wegeler, Schindler ve nihayet Bettina Von Arnim. Bu yazısında şair, Beethoven ile ilk buluşmasını anlatmaktadır. Yazının başlığı «Begegnung mit Bethoven — Beethovene tesadüf» idi. Biz, Dâhî bestekârın şiir ve müzik hakkındaki fikirlerini ihtiva eden bu parçaya «Şiir ve Müzik» ismini verdik.

«GÖZLERİMİ açtığım zamanlar, içimi çekmeğe mecbur olurum; zira neyi görsem bunlar benim fikirlerime muhaliftirler ve bundan dolayı, müziğin bütün zekâ ve felsefenin en yüksek bir vuzuh noktası olduğunu hissetmiyen dünyayı hakir görmek mecburiyetinde kalırım. Müzik insanları coşturan bir şaraptır ve ben insanlar için bu şahane şarabı imâl eden, onu içki haline koyan bir Bacchus'üm. Hiç bir arkadaşım yoktur. Yalnız yaşamaya mecburum. Fakat Tanrının, sanatımda, diğerlerinden bana daha yakın olduğunu çok iyi bilirim. Onun ile birlikte her yere korkusuz giderim, onu her defasında tanıdım ve anladım. Ben kendi müziğimden korkmam, müziğimin fena bir talihî yoktur. Müziğim kimde bir anlayış, bir manâ yaratırsa, o, sürüklendiği bütün sefaletten kurtulabilir.»

Bana bütün bu sözleri, onu ilk defa gördüğüm zaman, Beethoven söylemişti. Şahsıma karşı samimi bir dostluk gösterirken beni bir saygı hissi kaplamıştı. Orada Beethoveni anlaşılabilir olarak bulacağımı tahmin ediyordum. Diğer taraftan hayret içinde kalmıştım. Zira onun insanlardan kaçan birisi olduğunu ve asla kimse ile konuşmayacağını bana söylemişlerdi. Beni ona götürmekten korkuyorlardı. Bunun için Beethoveni yalnız aramak mecburiyetinde kalmıştım Beethovenin, daima değiştirerek kendisini sakladığı üç ikametgâhı vardı. Bunlardan birisi kırda, diğeri şehirde üçüncüsü ise surların yanında idi. Onu bu üçüncü evinde buluyordum. Haber vermeksizin içeri girdim. Beethoven piyanosunun başında oturuyordu. İsmimi bildirdim. Pek memnun olmuştu. Az önce bestelediği bir şarkıyı işittip işitmediğimi bana sordu. Sonra, dinliyenler üzerinde hüzünlü bir tesir yaratan şarkısını keskin bir sesle ve kesik kesik söyledi.

«Bu şarkım biliyor musunuz, güzeldir, değil mi?» diye heyecanla konuşuyordu. «Çok güzeldir. Bir defa daha bu şarkıyı söylemek istiyorum!» Benim, bu arzusunu memnuniyetle kabul ettiğimden dolayı neşeleniyordu.

«Bazı şeyler bir çok insanlara tesir eder, fakat bu insanlarda sanat tabiatı yoktur. Sanatkârlar ateşli olurlar ve onlar vara yoğa ağlamazlar.»

Bana, evime kadar refakat ediyordu. Yolda sanat hakkında birçok güzel şeyler konuşuyorduk; yüksek sesle söylüyor ve bazan yolun ortasında duruyordu. Dinlemek, işitmek ona cesaret veriyordu. Büyük bir istekle ve beni yolda olduğumu unutturacak kadar bir şaşkınlığa düşürerek konuşuyordu. Onu, benimle birlikte, yolun sağındaki ağaçların altında yemek yiyen bir topluluğun içerisine girmiş görmek pek hayret verici bir hal olarak telâkki ediliyordu. Orada bulunan piyanoya oturuyor ve teklif edilmeksizin uzun müddet güzel bir şekilde çalıyordu. Gururunun aynı zamanda dehası ile muvazenesizliğe düştüğünü görüyordum. Böyle bir heyecan anında zekâsı, kavranmayan şeyler meydana getiriyor ve parmakları imkânsızlıkları mümkün kılıyordu.

Bu ilk buluşmamızdan sonra o, her gün bana geliyor yahut ben ona gidiyorum. Bu yüzden toplantıları galerie'leri hatta «Stephan» kulesini bile ihmal ediyordum. Beethoven «Ahl! Buralarda neyi görmek istersiniz! diyordu, sizi alacağım. akşama doğru Schönbrunn parkına gideceğiz.»

Dün onunla birlikte, muhteşem, hayat dolu bir bahçeye gittim. Bütün limonluklar açıktı. Hava uyuşturucu idi. Beethoven yaz sıcaklığının sıkıntısı içinde duruyor ve şöyle diyordu: «Goethenin şiirleri yalnız muhtevaları ile değil ritimleri ile de benim üzerimde büyük bir tesir bırakıyor. Akhn en yüksek

MACARLARIN TÜRKİYEDEKİ HATIRALARI

Y a z a n

Antal Ullein - Reviczky

Budapeşte : 1943

Çeviren :

Nâzım Tarhan

Öğretmen Okulu Tarih Öğ.

— I —

Macar Milletinin tarihine şöyle bir göz attığımız zaman, görürüz ki on beş asırlık bir mesafede (Macarların ecdatlarıyla memleketterinin fethini, mukad-dem dört veya beş yüz seneyi buraya dahil ediyoruz) bazı müstesna fasılalar bir kenara bırakılırsa Macar milleti Türklerle dâima sıkı münasebetlerde bulundu.

Hatırlardadır ki ilk fütihat asırlarında Türk ırkıyla sihiyet peyda etmiş büyük bir halk kitlesi (Peçenek, Kuman, Özbek) Macar halkı ile kaynaşmıştır. Bu hareket, XIII. asrın sonuna doğru şarktan gelen akınlar, Macarlarla Türkler arasında dâimi ve mutlak bir temas temin ediyordu.

Daha sonra güneydeki İslâmiyetin inkişafıyla yeniden sıkı münasebetler başlıyor. Transilvanya Türk imparatorluğu ile deruni ve müsmir temaslarda bulunuyor.

XVII. asrın sonunda Türk kudreti ve nüfuzu Karpatlar havzasından çekilerek doğrudan doğruya olan münasebetler artık azalıyor fakar yine iki millet arasında hissi ve manevî yakınlık artıyor ve bütün hayat müddetince kendini belli ediyor.

Türk - Macar sempatisinin çok karakteristik bir çizgisi : XVIII. asrın hatta daha sonrasının iki kardeş milleti birbirine yeniden bağlamak için coğrafi mesafe üzerinde köprü kuruyor ve büyük milli hareketlerden doğan facialara bir çok Macar şefleri bu hareketlerden misafirperver Türk imparatorluğunda bir hüsnükabul arıyor ve buluyorlar. Uzun veya kısa devrelerde bir çok büyük Macar şahsiyetlerin zorla veya isteyerek gittikleri menfalarında iki kardeş milletin hayatına yeniden bağlanıyorlar.

Bir çok Türk mahalleri Macar tarihi şahsiyetlerin hatırasını zamanımıza kadar muhafaza etmişler-

bir nizamı olarak inşa edilmiş ve içinde artık Harmoni'nin esrarını taşıyan bu sözleri bestelemek arzusu duydum. Sesler buldum. Cuş ve huruş mihrak noktasının melodilerini her taraftan alıp bu seslere boşaltmak mecburiyetindeyim. Fakat bu melodiler çabucak elimden kaçıyorlar. Onları takip ediyorum, onları tekrar yakalıyacağım. Bu kaçış bende muhtelif ihtiraslar yaratıyor ve çok sürmeden yepyeni bir heves ve arzı meydana getiriyor. Kendi kendimi o seslerden bir türlü ayıramıyorum. Hayranlıkla ve süratle bütün bir modulation içinde bu sesleri çoğaltmalıyım. Son dakikalarda, evvelce söylediğim müzik düşüncesi üzerinde muzaffer olacağım. Görüyorsunuz ya, bu bir senfonidir. Evet, müzik, abli hayatın hissiyata doğru giden bir yardımcıdır. Bu hususta Goethe ile konuşmak isterim. Acaba beni anlıyacak mıdır? Melodi şiir sanatının manevî hayatıdır. Bir şiirin akli muhtevasını manevî hislere götüren melodi değil midir? Bir şarkının sevimliliği, onun bütün hassas sesleri melodilerinde duyulmaz mı? Bu hassasiyet tekrar yeni yaratmaları tahrik etmez mi? O zaman akıl, umumiliğin hudutsuzluğunu tahdit etmek ister ki, bu tahdit de, en basit müzik düşüncelerinden en olgun müzik düşüncelerine kadar, hepsi, ana hepsi muhalif bir tavır takınırlar. Bu düşünceler benim senfonimden dışarı fıskırın harmonilerdir. Şunu söyliyeyim ki, çok satırlı şekiller evvelâ erir-

ler ve bir vadi içerisinde dalgalana dalgalana gayeye doğru giderler. O zaman bir rahatlık hissedilir. Bu rahatlık bir ebediliktir, bir sonsuzluktur; bütün akıl içinde aslâ ihata edilemeyen bir şeydir. Her ne kadar eserlerimde dâima muvaffak olacağım hissiyatı bende mevcutsa da, yine de bir çocuğun çalışmaya yeniden başlaması gibi, kendimi takatsız bırakmaya kadar uğraşmak isteği içinde görüyorum.»

Beethoven beni, orkestra ile yapılan büyük bir müzik provasına götürdü. Orada tam aydınlanmamış bir salonda, yalnız başıma locada oturdum. Bir kaç havagazı lâmbası çatlakların ve budak deliklerinin arasında parlıyordu. Onların renkli alevleri, hava cereyanı dolayısıyla şuraya buraya oynuyor ve sanki dans ediyorlardı. O zaman bu işitilmemiş zekânın idaresindeki insanları nasıl sevkettiğini görüyordum. Hiç bir imparator, hiç bir kral böyle kendi kudretini bilmek iktidarında değildi. Azimkârane, mağrur duruşu, yarattığı eserin mükemmelliğiyle sanki eşitti. Provada herşey ona hatalı geliyor, herşeyi yanlış buluyordu. Orkestra azaları arasında sanki iradi olarak nefes almak memnu idi. Zekâsının halihazır-daki muhteşemliği, akli faaliyet içinde her şeyi yanlış görüyordu. Ve o zamandan keşfolunuyordu ki, böyle bir deha sonraları bir mükemmeliyetin timsali olarak dünya üzerinde sarsılmaz bir hakimiyet kuracaktır..

dir. Uzun zamanlar Türk toprakları, gurbette ölmüş Macar büyüklerinin izlerini muhafaza ediyor. Milli merhamet onların mühim bir kısmını çok kıymetli metrukâtı mukddese olarak iade etti fakat diğer mezarlar daima dost milletin nezareti altında kaldı.

Bütün Macar hatıralarının serisi Türk milletinin tarihini süslüyorlar. Macarlar yaptıkları muhtelif in-kılâplarla Türkiyeye yüksek ve devamlı hizmetler ifa etmişlerdir. Bunların arasından büyük bir kısmının isimleri bu memleketin tarih sahifelerine silinmi-yecek bir tarzda geçmiştir. Bir kaç Türk milletinin evlâtları arasında meşhur şahsiyetler olmuşlar ve on-ların eserleri ilânihaye kalması için tamir edilmiş-lerdir.

Bunların arasından bir kısmını Türk aileler Tür-kiyede imar etmişler ve bu Türk ailelerin bir çoğu muhafaza ettikleri Macar menşeli ananeleri gururla meydana çıkarmışlardır. Bu Macar hatıraları aynı ayar ve kıymette olup gurbette ölen Macarların me-zarları, vaktiyle L. Koşut veya F. Rakoci'nin otur-dukları evlerdir. Fakat burada bizim isimimiz iki dost milletin raporlarında aktif amilleri harekete getiren yakınlık bağları canlı hatıralarıdır.

Macar hatıralarının bol olduğu Türk şehirleri arasında tarihi sıra ile evvelâ Marmara kenarında İzmit gelir. Burada Macar milli hareketlerinin (Kou-rouz) şefi Emeric Thököly olup Zenta harbini müte-akip karısı ile buraya iltica etti. Misafirperver sul-tanlar ona müsaade ederek İzmite yerleştirildiler. Evi denizin kenarındaydı. Sultan bizzai ona şehrin yakınında (Çiçek meydanı) ismi verilen ve denizden iki saat mesafede dığın eteğinde bulunan araziye hibe etti. Yalnız sadık kâtibi Jean Komaromy ile güzel çiçeklerin örttüğü bu tarlaların, çok yakın yüksek dağlardan inen ve ala balıkların doldurduğu bu muhteşem dereelerin, gölgelik ve meyvelerin bol-luğu, müteaddit istirahat sekeplerinin ve daima tem-iz suyun bulunduğu bu çiftlikte E. Thököly gurbe-ti esnasında aziz prensesi Helene Zrinyi ile menfa zamanlarının büyük bir kısmını çiçek meydanındaki ikametgâhında geçirdi. İzmitte öldü ve Ermeni me-zarlığına gömüldü. Mezarı Goloman Thaly'nin ziyare-tinden evvel 1888 de Protestan İngilizler tarafından yeniden tazelenmiş ve muhafaza edilmişti. Prenses H. Z. nin malları kocasına taksim edilmiş ve İstan-bula gönderilmişti. Kendisi de St. Benoit kilisesin-deki kabristana Fransa himayesinde yerleştirilmişti. Fakat bir plânda Türkiyedeki bütün Macar hatırala-rı ihtilâfsız olarak Tekirdağındadır. Bu da aynı şe-kilde Marmara sahilinde olup Türkler o kadar güzel inşa edilmiş bu küçük şehre Tekirdağ ismini veri-yorlar. F. Rakoci, II. ve hayat arkadaşları bu ilti-cagâhıa beraber bulunmuşlar ve bir çoğu da orada ölmüştür. Prens erkânıyla beraber Türkiyedeki ilk melceği 1720 ilkbaharına kadar boğazın kenarında Yeniköy denilen mahalde idi. Kont Nicola Bercsenyi tevabiiye şehrin yakınında Therapia'da yerleşti. 7 Mart 1720 de Sadrazam Prens yanındak elçiye,

Bâbüalinin Macarlara Yeniköyün en münasip ve en fevkalâde bir yerini tahsis ettiğini bildirdi. Bu yer Tekirdağ olup prens oradan 24 Nisan 1720 de bir harp gemisiyle nakledildi. Rakoci'nin en aziz ahbabı, mektupları ile meşhur Mikeş Kelemen'dir (1) Dola-yısıyla bununla bu melce badema katı bir şekilde tes-bit edildi.

III. Ahmet Türklerin anenevi misafirperverliği ile sürgün Macarlara ihtimamla baktı. Tekirdağında Ermeni mahallesinde bir caddenin evlerini tamamen satın alarak sürgün Macarların tasarrufuna verdi ve burada bir (Macar caddesi) kuruldu. Caddenin bir tarafında Prens ve içinde yemek salonlarının bulun-duğu güzel evler sıralanıyordu. Pencereleri par-maklıklarla çiçekler, tavanları mermerden resimler süslüyorlar. Biz ancak yemek salonunun mobilyesile müzeyyen bir büfe ve tahta pipoyu muhafaza ede-bildik. Bu eşyalar 1905 de sanatkârane bir şekilde Kaşşa'ya nakledildiler ve Macar devletinin ihtima-mile şehrin münasip bir mahallinde bu yemek salo-nunun yeniden inşası ve orada milli metrukâtı mu-kaddese meyanında muhafazasına ehemmiyet verildi.

Macar caddesinden ötede Tekirdağın bir tepe-sinin sathı mailinde bütün Macarların içtikleri ve şehrin en mükemmel suyunun bulunduğu (Macar çeş-mesi) bulunuyordu. Rakoci çeşmenin etrafına şimdi bile hayran olunacak göz kamaştırıcı düz mermer taşlar koymuştu.

Misafirperver Ahmet III şimdi daha ileri giderek Macarların evlerinin tertiplerinden memnun olmadı-ğından Sultan 1720 de bir ferman ile Rakoci ve ar-kadaşlarının daimi tasarruflarına Tekirdağın mükem-mel çayır ve kabili ziraat arazisini verdi. Bu teber-ru bugün bile teorikman nizam ve kaidesine uygun bir şekilde muhafaza edilerek katiyen fesholmuş de-gildir. Arazinin bir kısmını Tekirdağın Katolik Ro-men daireiruhaniyesine vasiyetname ile teberrü etti. Diğer geri kalan arkadaşları tarafından ekiliyordu. Bunların sonuncusu olan E. Horvat 1799 da 120 ya-şında öldüğü zaman araziler tamamen metruk bir hale döndüler. Bugün bu teberuların idaresi bir İtalyan papazın riyasetindedir.

Bidayette Rakoci ve arkadaşları bile Tekirda-ğındaki bu yerleşmelerine muvakkat nazarile bakıyor-lardı. Fakat seneler geçiyor Fransa siyaseti yeni bir istikamet alıyor, Çar Büyük Petro 1725 de ölüyor ve Macaristanın başında bulunan bir ordonun tekrar faaliyete geçme ümidi de gittikçe zayıfladı. Hristi-yan Rakoci mütevazihane Allahın rızasına tevakkül olarak feryatsız bir şekilde geri kalan ömrünü Te-kirdağında ölümleri biribirini takip eden sadık arka-daşları arsında geçirdi.

(Devamı Gelecek Sayıda)

(1) Bu mektuplar XVIII. asır Osmanlı tarihinin kıymetli vesikaları olup klasikler sırasında Sadettin Karatay tarafından iki cilt olarak Türkçeye tercüme edilmiştir.

CUMHURİYETİN DOĞUM AYI:

=== EKİM ===

ALTI Asırlık Osmanlı saltanatı kayalıklara çarpmış köhne bir gemi gibi çatırdıyordu. Türk Milletinin sinesinden doğan Mustafa Kemal acı hakikatlarla karşı karşıyadır.

Dejenere olmuş bir imparatorluğun ölüsü üzerine yeni bir devlet kurmak ümidi, yeni bir felâketti. En iyisi ve isabetlisi, yıllardır sömürümüş, kanı yok pahasına akıtılmış Anadolu evlâdının bağrında taşlaşan kahramanlığı ateşlemek olacaktı.

Öldü zannedilen asil Türk Milleti, millî bir ihtilâli göğsünde, düşmanların canevine atılacak bir kundak gibi saklıyordu.

Bir gün bu asil milletin asil evlâdı Mustafa Kemal bir işaretle başa geçti.

Büyük harpten mağlûp çıkmış perişan Türk Milleti, kanının son damlasına kadar, vatan ve istiklâl uğrunda çarpıştı. Ve :

29 Ekim 1923 de saat 20 yi 30 dakika geçe Cumhuriyeti bütün dünyaya ilân etti. Ve Cumhuriyet Başkanlığına Türkün o, en aziz evlâdı Mustafa Kemal seçildi.

Yarın bu mübarek günün 23 üncü Yıldönümünü kutlayacağız.

Bu Milli ve ölmez Bayram hepimize Kutlu olsun.

Bu aziz emaneti, bu Türk Milletine en çok ya-

Son Söz

Yeşil yurdum, sıcak evim
Kapını ele açamam.
Dosta selâm.. Düşmanıma alevim
Ölürüm bu huyumdan geçemem.

Süngüledim dört yanımı.
Bayrağa nezrettim kanımı.
Anamı, bacımı, vatanımı
Düşmana bırakıp kaçamam.

İnanmışım kudretime, gücüme
Ecel sığmış düşünceme, ölçüme.
Ölüm girsin dilediği biçime
Boyun eğip toprağımdan göçemem

kışan Cumhuriyeti, gençliğin sarsılmaz çelik omuzlarına bırakıp ebediyetin kucağına gömülen Mustafa Kemal, bugün 24 yaşındadır. Onun doğumu Türk Milletinin istiklâle kavuştuğu günden başlar; Ve Türk Milletinin alın yazısıyla dünyanın sonuna kadar uzar.

ASYALI

Memleket Havası

Selâmi ASYALI

Bana yılların takvim gibi yaprak yaprak döküldüğünü ve bu dökülüşe iki ömrün sarmaş dolaş bağlandığını hatırlatan bir kitap. İki ayrı gönülden ve ayrı kalemden dökülen bu iç ve dış âlemin yaprakları iki iklimin tezadı iki iklimin iştirâk kabul etmez karakteridir. Hadiselerin ayıramadığı dostları yanyana bir kitapta tanıdık. Şimdi seneler sonrası gene bir kitapta buluyoruz. 1931 yılı beraber çıkardıkları «Bir ses iki nâme» 1946 yılının «Memleket Havası» nda eridi. Ve tezaatlarından bir eser doğurdu.

İdris Ahmet ve Ziya İlhan... Bu iki ismin bugün Edebiyat âlemimizi dolduran şair imzaları arasında benim için ayrı bir hususiyeti var. Bu isimler bana çocukluğumun en eski hatıraları içinde gülüyor...» diyen Yaşar Nabi Nayır bu iki dostun sanat ve ruh bakımından mukayeselerini yaparken de «Bu iki genç şair aynı telden çalmıyorlar!. Onları birleştiren sanat görüşlerinin aynı olması da değildir. Her birinin kendine has, ayrı hususiyetleri var. Onları birleştiren daha kuvvetli bir bağdır: Talih benzerliği.»

Ben de bu iki dostun sözünü ederken, ahlâklarını bir hakikat uğruna çizgi çizgi olmaktan esirge-miyenler, diye başlarım.

Vezin ve kafiye inzibatından hoşlanmayan ve kendisini bir kayda tâbi tutmayan İdris Ahmet Pura, şiiri konuşma diline yaklaştırmıştır. Yazarken muhakkak ki, çok düşünüyor. Fakat çok yorulmuyor. «Güneşli Sağnaklar» şiir kitabında realizmin ve şiir şekliyle nesir edasının savunmasını yapmakla işe başladı. Yılların çarkına kol kaptırmadan bu yolda devam etti. Pura, «Şairane» olmaktan ve tâbirde daima kaçmış ve susuzluğunu hakikatın pınarında gidermiştir.

Vazife Aşkından

Ben 338 İdris Pura,
Senelerdir memurum bir bankada.
Bıkmam, usanmam zevkle çalışırım,
«Değişmez gelirli» olduğum halde.
Memnundur benden bulunduğum servis,
İşi şermez eritir, derler, İdris.

Yazarken samimilikten ayrılmıyan ve dâima gariplikten sakınan şair, ne demek istiyorsa ne duy-muşsa onu yazmaktadır. Şiirlerindeki kuruluk hakikatın katılığıdır.

Çevremizin de çok yakından tanıdığı Ziya İlhan Zaimoğlu, Memleket Havası'nda hüznün ve iyi günlerin usta ellerle tablolarını çiziyor. Mevsim yağ-muruyla başlayan şiirleri bizi çocukluğumuza o se-razat tasasız günlere götürüyor.

Bilmem hatırlar mısın çocuğum,
İnce kavak dallarıyla
Döğüştüğümüz Hıdırelles sabahlarını?
Ve kahramanlık masallarıyla
Özlediğimiz yarını..

Kahkahalarımız şaşkın bir kış gibi
Güneşi tavaf etti tam yirmi kere;
Şiir dolu günleri unutmuş gibi
Hâla varamadı umduğumuz yere...

Portakal bahçeleri şairi bu defa hayatının ve iç âleminin hikâyelerini zengin bir şiir ahengiyle anlatıyor.. Şekli bırakmış ritmin kanatlarından ilâhi ses-lerle ve faniliğin dar çerçevesinde (geniş adımlarla dolaşiyor.

Memnunken de hüznün kardeşliğini bırakmıyor:

Bu şehirden memnunum amma;
Güneş bahar sabahları,
Portakal çiçeklerinden dokuduğu
Yedi renkli kuşakla,
Misafir gelmiyor odama.
Artık ne sabah rüzgârı
Ne kuşların hep bir ağızdan okuduğu
Duâlar, beni uyandırmıyor şafakla...
Artakalmış gibiyim bir başka devirden,
Yıllar var kaybëttim yeşil cennetimi.

RENKLER

Arif Nihat Asya

Ey siyah, gecene dön; yatağımızı ser... Ey beyaz., karlarına kalemimizle, mürekkebimizle geliyoruz.. Bekle bizi....

Ey mavi, göklere dağıl; gözlerde toplan... Ey yeşil; dal ol, yaprak ol; çağır bizi....

Ey siyah; küçül, bize gözbebeklerinden bak... Ey kızıl; yanaklarda ısıt, dudaklarda yak bizi....

Ey mavi; kanatlarına al, göklerde gezdir... Ey beyaz, köpüklerde yüzdür bizi....

Seril ey yeşil, yolumuza... Toprağı sevdire bize, Toprağı sevdire bizi....

Ey bacalardan tüten mavi; dağıl.... Mavisini taşı göklerin... Yağ bize, yıka bizi....

Şu ince beli ey sağ elim; sen o yandan, ey sol elim; sen bu yandan sar.... Anlamasınlar halkımızın sağ neresidir, sol neresi?...

Ey siyah; zindan oldun bize.. Ey mavi, azadet bizil....

Unuttum mevsimleri;
Bir gölge gibi silindi hafızamdan
Dostların, düşmanların isimleri.
Memnunum bu şehirden.

Bütün şehirlerden, dünyadan ve insanlardan memnun olan şair, güneşin, portakal çiçeklerinden dokuduğu yedi renkli kuşakla odasına gelmediğinden şikâyet ediyor.

Dâima açık fikirliliği amaç edinen, aydınlığa ve güneşe dost olan Ziya İhan, sabah rüzgârından ve kuşlardan gelen seslerle uyanamıyor artık.

Başka bir devirden arta kalmış ve boşalmış hafızası yeni dostlarla ve yeni hadiselerle doluyor.

Ve her şeye rağmen yaşadığı şehirden, dünyadan memnun.

Ziya İhan Zaimoğluna ve İdris Ahmet Pura'ya daha geniş ufuklar sağlayacak bir sanat alemi dilemekten başka nem var. Dostları bütün kalbimle tebrik ederim.

GÖZLERİN

Dağılır ufkumu kaplayan sisler,
Süsler hayalimi en ince hisler,
Açılır bahçemde, güller, nerkisler,
Gözlerin gözüme baktığı zaman!.

Gamdan uzaklaşırsın şen şad olurum,
Dünyada bir lezzet, bir tad bulurum,
Ölsem de yeniden hayat bulurum,
Gözlerin gözüme baktığı zaman!

Sensin gonçegülüm, sensin baharım,
Sensin şu dünyada emelim varım
Allahı unuttur sana taparım,
Gözlerin gözüme baktığı zaman!

Hasan Yaşar Bulut

“YOL”

Necat Ömit

Denizliden bir dergi aldım. «Fikir ve sanata doğru» «YOL» alan ve sayfalarını bu anlamdaki kıymetli yazılarla süsleyen, gençlere geniş ölçüde yer ayıran bir dergi.

«Bilgiye doğru gidiyoruz; hedefimiz kültürdür. Yolcularımız genç ve enerjik; yolumuz çetin de olsa göğüs gereceğiz.» Ön-sözden aldığım bu iki cümle gençliğe olan güvenimi biraz daha kuvvetlendirdi. Ben Türk gencini sözünün eri ve işinin ehli görür ve bu görüşüme inanırım.

Büyük gayretlerle çıktığı anlaşılan «YOL» un daha olgun ve daha mükemmel çıkmasını diler sanat sever arkadaşlara başarılar dilerim.

Bu dergide Rauf Özünlüye ait olan «Kendime» adlı şiiri beraber okuyalım ;

Semâlar kadar geniş ol hafızam,
Duy, sana hükmeden zamanı.
Boşalt hatıranı sen de kafam.
Artık; sürme eski maceranı.

Hülya bozumu, mevsim sonu,
Bir ömre bidel ki anmak;
İçimizdeki rüyaya
Kapılıp hakikat sanmak.

Kimdir Nedir?

(8. nci Sayfadan Devam)

den uzak, temiz bir ruha malik olan Handan kocasının bayağılıklarıyla gün geçmez ki bu hummanın içinde olmasın. Kaderine boyun eğen Handanın hafızasında saklı ve ruhunun susuzluğunu gideren hakiki aşkı Refik Cemalde buluverince şaşırır. Mantığı zaten altüst olmuş iradesi gevşemiş bu iki akrabasının günahlarını bu büyük aşk affettiremezdi. Hasta ruhunun hakimi Refik Cemal sıhata dönen Handanın fazilet celladı oluyor. İşlediği hatanın büyüklüğünü ansızın kavrayan Handan, yaptığı fenalığın bir rüya mı, bir hakikat mı olduğu neticesine varamıyor. Bir vicdan azabı bu fenalığın intikatını almakta gecikmiyor ve beyin hummasının öldüremediği Handanı bu azap ve bu hicap öldürmeye yetiyor.

Handanı bu felâkete sürükleyen sebep KİMDİR, NEDİR?...

Kitaplar Aleminde

(4. 5. nci Sayfadan Devam)

Hülâsa, kitap hakkında söylenen sözleri toplamak icabederse şu düşüncelere varırız:

Kütüphanelerimizde, dolaplarımızda, sıralarımızda hattâ ceplerimizde sakladığımız her kitap birer canlı varlıktır. Her sahifesi bir devrin, bir neslin, bir fikir ve ilim şubesinin izlerini saklar. Nihayet her kitap bir fâninin mezar taşı olur. Geçmişe saygı göstermek her insan olanın vazifesi olduğu gibi, kitaba saygı da her münevverin borcudur.

İnsanların fâni olduklarını hepimiz biliriz. Yalnız bu fâniliği tatlı ve devamlı bir yaşamaya çeviren şey, yine arkalarında bıraktıkları izler ve isimler değil midir?..

Çukurova

Adana Halkevi tarafından Ayda bir defa çıkarılır.

Fikir ve Sanat Dergisi

YAZI İŞLERİNİ FİLEN İDARE EDEN

Hamid Şalih ASYALI

Seneligi : 240 Kr.

6 Aylığı : 120 Kr.

Gönderilen Yazılar neşredilsin edilmese iade edilmez.

Adres : Adana Halkevi Bşk. İlgı veya Çukurova Dergisi Yazı İşleri Md. İLGÜ

BUGÜN Basımevi Adana

Asıl Türkçülük, Atatürkün Türkçülüğü, aktif ve yaratıcı Türkçülüktür. Türkçülüğün asıl olgun safhası Atatürk safhasıdır.

Bu safhaya yakından bakılırsa büyük bir Avrupalaşma ve medenileşme hareketi görürüz. Bu medeniyet hareketleri; bilim, fen ve teknik hareketleridir. Bu arada bir de kültür hareketi vardır : O da dil hareketidir. Dil hareketini, «Dilde Türke doğru!» cümlesile özleştirebiliriz.

Dil, bir ulusun özelliklerinin aynası olduğundan, dilimizi işlerken bir taraftan doğu dillerinin etkisinden kurtaracağız, diğer taraftan da batı dillerinin boyunduruğu altına vermiyeceğiz. Dilimizi yabancı unsurlardan ayıklarken, arısal bilim terimlerinden başka dilimize hiçbir yabancı kelime sokmamağa dikkat edeceğiz.

Yeni bir yazı dili yaratmak için ikinci önemli sokta, Anadolu halk dilinde, halk lehçelerinde kullanılan söz ve ifade usullerini inceleyip tesbit etmek, Anadolu halk şiirlerini, geleneklerini öz olarak halkın bütün kültürel ürünlerini toplamak lâzımdır.

Halk kültürü, halk geleneği ve halk şiirile yugrulmuş bir Dil, dilciler ve Dil bilginleri tarafından ne kadar özleştirilirse özleştirilsin, yine güzelleşmez. Bir dil, ne zaman kendini yaratan halkın kafasına, hayat felsefesine, güzellik anlayışına göre yapılırsa o zaman milli dil olur.

Bazı yazarlar son zamanlarda, Batı dillerine ait, kelime kullanma sevdasına düştüler. Buna sebep, ya kendilerini bilgiç göstermek için sık sık yabancı kelimeler kullanıyorlar; yahut yeniden öztürkçe kelime ve terim öğrenmek ve yaratmak hususundaki tenbelik ve dilin temizliği, özelliği meselesine karşı ilgisiz oluşlarından dolayı böyle yaptıklarına inanıyoruz.

Bu küçük yazar topluluğu ayrı ayrı «Müstesna» büyük bir aydın kütlesi Türk dilinin özüne, ahengine ve ruhuna yeni bir özellik vererek konuşma diline yazma dilini olgun bir şekilde işlemişlerdir. İşlemeye devam etmektedirler. Bu uğurda çalışmalar çok iyi sonuçlar vermiş, devlet ve bilim dillerinde Türkçeleştirme işi pek ilerlemiştir. Çıkarılan sözlük daha mükemmel bir hale getirilerek yeniden basılacaktır.

Bu arada okul kitaplarındaki bilim terimlerine itiraz edenler, «Oğlumuzla kızımızla bilgi bakımından anlayamıyoruz» diyenler var.

Hepimizin şunu bilmesi icabeder ki, yapılan devrimler bugün için değil gelecek için yapılır. Nasıl ki şapka devriminde, fesi çıkarıp şapka giymek tuhaf oluyordu. Bugün de tersine : Kimsenin şapka yı çıkarıp fes giymek aklına bile gelmez.

Beşinci sayfada «KIZIMA» adlı nesirde birinci paragrafta «seni avutarak hergün çocukluğundan bir parça ayırıp bugünden daha çok uzaklara götürüyor» olmaktadır.

Annelerimiz ve kız kardeşlerimiz peçeyi ve çarşafı atıp manto giydikleri zaman evvelâ bir bocalama devri geçirdiler. Yolda giderken yürümelerini şaşkırdılar. Fakat bugün aynı şahıslara : «Çarşaf ve peçe giyeceksiniz!» desek, hafif bir dudak bükme ve alaylı bir tebessümle karşılaşarak red cevabı alacağımız pek tabiidir.

Bunun gibi dilde yapılan devrimde, evvelâ hoş karşılanıyabilir. Bu, dil devriminin ruhsuzluğuna, özsüzlüğüne, benliğimize uymamasına delâlet etmez. Sadece bu iş yeni ve diğer devrimlerde olduğu gibi, küçük bir karşı ulam «Muhelif zümre» bulunabilir, beğenmiyebilir. Bu büyük devrimin, bu büyük dil davasının ruhunu bilenler ve kavrayanlar bu işin en hararetle taraftarlarıdır.

Osmanlı dili Altıyüz yıldanberi işlendiği için, bugünkü olgun şeklini aldı. Öz Türk dili de uzun zaman işlene, işlene olgun, güzel, ahenkli ve mükemmel bir hale gelecek ve diğer devrimler gibi, gelecekte dil devrimi de gayet iyi karşılanacak ve en büyük bir devrim olan dil devrimini yapanlar, rahmetle minnetle anılacaktır.

Türk dil/kurumunun çalışmaları ürünü olan, bugünkü dil devrimimizin gelecek için hayırlı ve verimli olacağına inanıyoruz.

ATATÜRK, 2 Eylül 1930 yılında dil hakkında şu öz sözleri söylemiştir :

«Milli his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin milli ve zengin olması milli hissin inkişafında başlıca müessirdir. Türk dili dillerin en zenginlerindedir. Yeterki bu dil şuurla işlensin.

«Ülkesinin, yüksek istiklâlini korumasını bilen Türk milleti, dilini de yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarmalıdır.»

Ebedî Atatürk, ebedî istirahatgâhında rahat uyu. En büyük davalarından biri olan dil devrimi artık gerçeğe doğru yol almıştır. Gösterdiğin hedefe koşar adımlarla ilerliyoruz.

Çukurova

Kaybolmuş seneler katlanmış günler
Yüzünde zamanın gergefi kalmış.
Bir masal lezzeti veren düğünler
O atlı alaylar gerçek masalmış!

Gözlerin mazinin derinliğinde
Bir dişi arslansın kendi ininde
Bir nesil yaşıyor öz benliğinde
Tazeliği senden torunun çalmış..